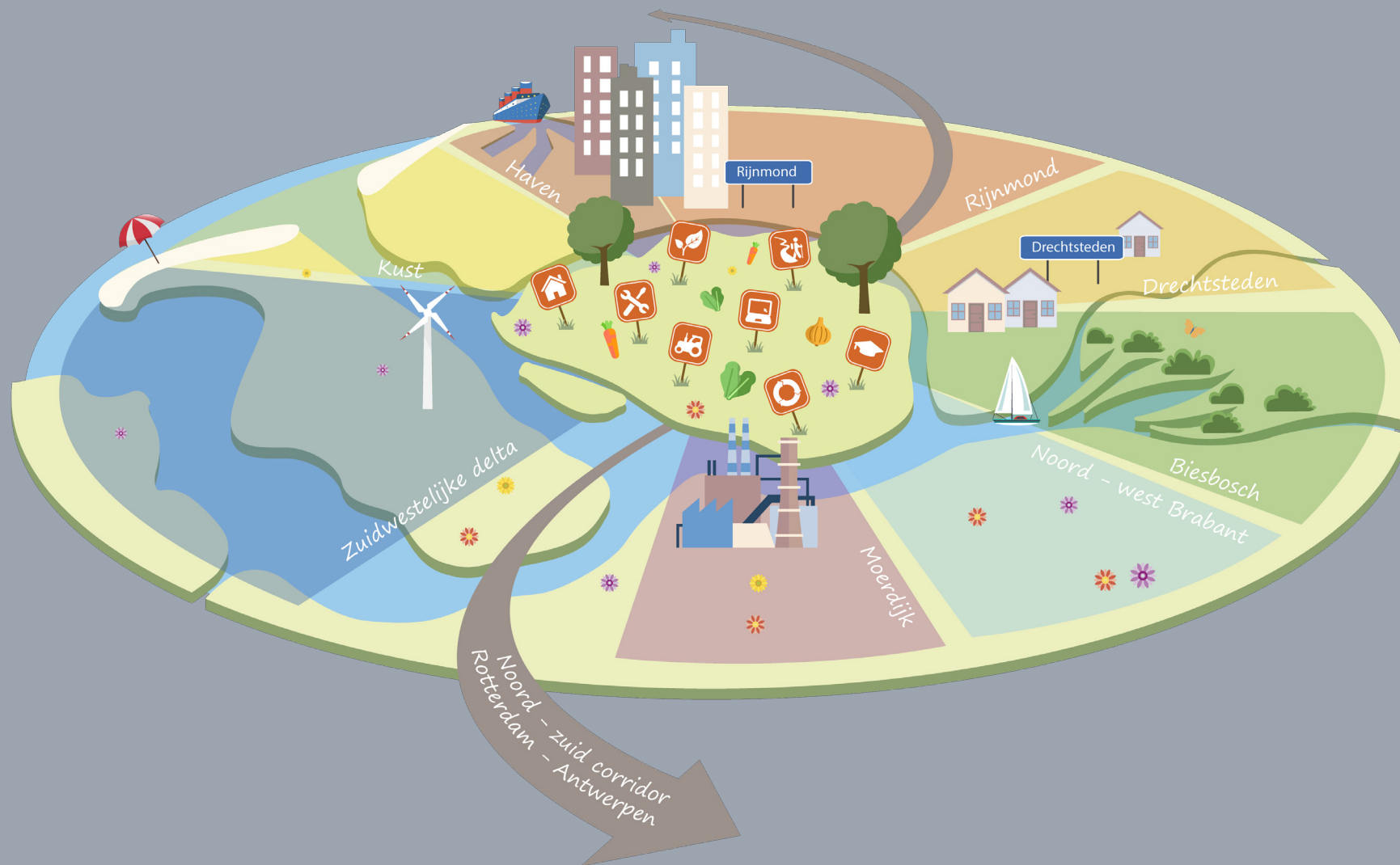

Gebiedsagenda Hoeksche Waard: Opmaat Omgevingsvisie (en Omgevingsplan) Hoeksche Waard

Samenwerkingsorgaan Hoeksche Waard, 28 juni 2017

Rapportnummer: 212x01286

Datum: 28 juni 2017

Contactpersoon opdrachtgever: Joost Ridderhof

Projectteam BRO: Susanne de Geus, Roel Grether, Guy Kersten, Renze van Och, Luke Vredeveld, Piet Zuidhof.

Bron kافت: BRO

	pagina
Gebiedsagenda Hoeksche Waard	5
Thema 1: Vitale dorpen & actieve samenleving	11
Thema 2: Vitaal economisch klimaat	13
Thema 3: Duurzaamheid, energieneutraal & klimaatbestendig	17
Thema 4: Bereikbaar, nabij & toegankelijk	19
Thema 5: Sterke omgevingskwaliteit	23
Omgevingsaspecten integraal verweven	26
Opweg naar een omgevingsvisie	28

Bron: Ambitie- en Programmaplan 2017 Implementatie Omgevingswet Hoeksche Waard

Hoeksche Waard waardevol bezig!

Als Hoeksche Waard werken we vooruitstrevend aan de vitaliteit en leefbaarheid van onze kernen en de kwaliteit van het gebied. Hiervoor zijn nog veel kansen te verzilveren. De Hoeksche Waard ligt op een steenworp afstand van het stedelijk gebied, met een compleet voorzieningenpakket, nabijheid van werklocaties en we maken onderdeel uit van de Zuidwestelijke Delta. Uniek is ons karakteristieke polderlandschap met kleinschalige, hechte gemeenschappen.

De Omgevingswet biedt kansen om samen met gebiedspartijen beter te (kunnen) werken aan vitaliteit, leefbaarheid en kwaliteit. In het gedachtegoed van de nieuwe Omgevingswet (die naar verwachting medio 2019 ingaat), draait het om vertrouwen, om het op een goede wijze verder brengen van initiatieven. Om flexibiliteit, integraliteit en samenwerken.

We werken binnen de Hoeksche Waard al voor een belangrijk deel op deze wijze. Dit laten voorbeelden als de Hoeksche Waardenmakerij, de Landschapstafels en het Pact van mijn Hart, het Pact van de Waard, het Maatschappelijk Middenveld en het Hoeksche Waard Landschap zien. Door een goede verankering en verknoping van al deze activiteiten, dit ook voor iedereen zichtbaar te maken, kunnen kansen verzilverd worden, wordt dubbel werk voorkomen en wordt losgemaakte energie ook daadwerkelijk benut.

Eén Omgevingsvisie voor de Hoeksche Waard

Als onderdeel van de Omgevingswet moet iedere overheid een Omgevingsvisie opstellen: een integrale strategische visie voor de leefomgeving voor de langere termijn. Dit heeft meerdere voordelen:

- De omgevingsvisie bevat de centrale koers en daarmee de basis voor de uitwerking naar thema's en gebieden en voor communicatie en lobbytrajecten;
- Het geeft voor iedereen overzicht en inzicht in samenhang van thema's, opgaven en activiteiten;
- Door samen te werken worden partijen en processen gemobiliseerd en verbonden;
- Het helpt om prioriteiten te benoemen, initiatieven los te maken en op een goede wijze te begeleiden.

Doel Gebiedsagenda Hoeksche Waard

Deze Gebiedsagenda vormt de opmaat en vliegende start van de Omgevingsvisie en vervolgens ook voor het Omgevingsplan voor de Hoeksche Waard. De agenda geeft antwoord op de vragen:

- Wat zijn de centrale opgaven voor de Hoeksche Waard?
- Wat is de beoogde sturingsfilosofie hiervoor?
- Wat is het doel van de Omgevingsvisie?
- Wat is de betekenis voor de andere instrumenten in het proces?

Deze Gebiedsagenda is gebaseerd op de resultaten van bijeenkomsten met het Pact van de Waard, het Pact van mijn Hart, het Maatschappelijk Middenveld, de uitvoeringsdiensten (Omgevingsdienst Zuid-Holland-Zuid, Veiligheidsregio, Dienst Gezondheid en Jeugd), het Waterschap, de colleges van burgemeester- en wethouders, gemeenteraden, medewerkers en op een data- en beleidsanalyse.

Hoofduitdaging: Eén Centrale Koers voor de Hoeksche Waard

Er is grote behoefte aan één Centrale Koers voor de Hoeksche Waard. Dit is een belangrijke uitdaging voor de Omgevingsvisie. Deze koers moet de identiteit, de kracht van de Hoeksche Waard EN haar betekenis voor de omliggende regio's laten zien. Door het (boven)regionaal helder en gericht uitdragen van die koers, komen investeringen op gang die bijdragen aan het versterken van de vitaliteit, de levendigheid en de kwaliteit van de Hoeksche Waard.

Tot 2015 was de centrale koers voor de Hoeksche Waard vooral gebaseerd op haar landschappelijke kwaliteiten: een 'groene long' voor de Zuidvleugel van de Randstad. De status Nationaal Landschap heeft geleid tot flinke landschappelijke investeringen waarvan de Hoeksche Waard de vruchten plukte. Om de kwaliteiten te behouden is hieraan een beschermend instrumentarium gekoppeld. De praktijk laat echter zien dat dit onvoldoende stimulerend werkt voor nieuwe initiatieven, noodzakelijk voor vitaliteit en leefbaarheid. De koers 'groene long' haakt slechts voor een deel aan op de kwaliteiten van de Hoeksche Waard, het toont onvoldoende de breedte en diversiteit ervan en de betekenis voor haar omgeving.

De identiteit van de Hoeksche Waard wordt getypeerd door begrippen als 'ruimte & mogelijkheden', 'veilig & geborgen', 'omzien naar elkaar & actief' en 'innovatief, doorzetten & pionieren'. In het traject van de Omgevingsvisie moet op zoek worden gegaan naar een koers voor de Hoeksche Waard, die de kracht duidt EN tevens dynamiek op gang brengt die goed is voor het gebied. Belangrijk is dat die dynamiek plaatsvindt op een wijze die past bij de Hoeksche Waard: de 'Hoeksche wijze'. Uitwerking hiervan is onderdeel van de Omgevingsvisie.

Kansen voor dynamiek liggen er genoeg, bijvoorbeeld gekoppeld aan de zoektocht van de Metropoolregio Rotterdam - Den Haag naar groene recreatiemogelijkheden, naar hoogwaardige woonmilieus en naar mogelijkheden om innovatief door te kunnen pakken bij de grondstof- en energietransitie. De Hoeksche Waard kan hieraan op alle fronten een belangrijke bijdrage leveren.

Sturingsfilosofie: samen, integraal, dwars door schaalniveaus

Voor de Hoeksche Waard vormen de (te verwachten) maatschappelijke opgaven het vertrekpunt voor handelen. Denk bijvoorbeeld aan de demografische ontwikkelingen, de energietransitie en de ontwikkelingen binnen de landbouw. We zijn een hecht onderdeel van de Rijnmondregio, van de Zuidwestelijke Delta, en hebben sterke relaties met de Drechtsteden en Noordwest Brabant. 'Hoeksche Waarders' maken gebruik van voorzieningen elders, vinden er werk en andersom komen forenzen en recreanten van buiten, waar lokale ondernemers weer baat bij hebben. Het is dus van belang om lokale en (boven)regionale opgaven in samenhang te benaderen en om hierbij samen op te trekken. Ontwikkelingen moeten goed zijn voor de kernen, de Hoeksche Waard en voor de grotere regio waarbinnen de Hoeksche Waard valt.

Iedere opgave, ieder gebied of kern vraagt om een eigen aanpak met specifieke, toegesneden acties. Vaak is het noodzakelijk om tegelijkertijd op meerdere schaalniveaus activiteiten te ondernemen om een vraagstuk goed aan te kunnen pakken. In deze gebiedsagenda benoemen we daarom agendapunten op zowel kernniveau, het niveau van de Hoeksche Waard en op het niveau daarboven (Rijnmond, Zuidwestelijke Delta, de provincie). We kijken hierbij zowel naar de korte- als de lange termijn.

Voor het aanpakken van de opgaven waarvoor we als Hoeksche Waard staan, ligt er een gedeelde verantwoordelijkheid bij allerlei partijen die werken in en voor het gebied, ook bij de mensen die er wonen en werken. We kunnen het niet alleen! De overgrote meerderheid van de investeringen vindt door private partijen en organisaties plaats. Daarom is het belangrijk om samen de koers te bepalen en afspraken te maken.

Er wordt al intensief samengewerkt, zoals met het Pact van de Waard, Pact van mijn Hart, de Werkgroep Wonen, Welzijn, Zorg, het Maatschappelijk Middenveld, het Kwaliteitsteam, het Waterschap en de Uitvoeringsdiensten maar ook met de MRDH. In de komende periode waarin deze Gebiedsagenda uitgewerkt wordt naar een Omgevingsvisie Hoeksche Waard, zal ook de kracht en kennis van de dorpen, bewoners en ondernemers ten volle benut worden. Daar is immers de kennis aanwezig over wat echt van belang is voor de vitaliteit en leefbaarheid van en in de Hoeksche Waard. Als onderdeel van een kerngerichte aanpak, worden samen kernagenda's opgesteld met prioriteiten en een taakverdeling.

We pakken door op de aanpak die in gang gezet is met de Hoeksche Waardenmakerij. Initiatieven uit de samenleving staan centraal, waarbij gewerkt wordt vanuit vertrouwen, met een gezamenlijke koers, heldere uitgangspunten en een zorgplicht voor eenieder als leidraad. We maken de omslag van 'inspraak achteraf' naar 'co-creatie en dialoog vooraf'.

Gemeenten en Provincie behartigen het algemeen belang en staan voor de opgave om een goede procesgang en werkwijze in te richten. De Omgevingsvisie vormt voor de Hoeksche Waard een belangrijk instrument om de 'goede initiatieven' op gang te brengen, de procesgang daarvoor te versnellen en tegelijkertijd de realisatie op een (kwalitatief) goede wijze te laten plaatsvinden.

Contouren Omgevingsvisie Hoeksche Waard

De op te stellen Omgevingsvisie voor de Hoeksche Waard, moet helder de centrale koers en de prioriteiten uitdragen. De visie moet inzicht geven in de samenhang tussen opgaven en activiteiten die gericht zijn op vitaliteit, leefbaarheid en kwaliteit van het gebied. De Omgevingsvisie verbindt inhoud, processen en partijen, helpt om ontwikkelingen goed te laten plaatsvinden en vormt een actuele gespreksagenda.

Hiervoor moet de Omgevingsvisie krachtig, bondig, uitnodigend en inspirerend zijn, evenals breed gedragen, praktisch toepasbaar en 'dagvers'. We maken de Omgevingsvisie echt integraal, wat wil zeggen sociale en fysieke elementen in samenhang. Alleen dan kan gewerkt worden aan leefbare kernen en een vitale en aantrekkelijke Hoeksche Waard.

De Omgevingsvisie vormt de kapstok voor de uitwerking in thematische of gebiedsgerichte 'Programma's'. Ook nu wordt al gewerkt aan 'Programma's', zoals de Woonvisie, de Transformatieagenda in het sociale domein, de Detailhandelsvisie en de Economische Transitie Monitor. Deze trajecten zijn onlosmakelijk verbonden met het Omgevingsvisieproces. Wenselijke, haalbare ontwikkelingen worden onder de Omgevingswet juridisch-planologisch mogelijk gemaakt in het Omgevingsplan. Voor een borging van de goede 'Hoeksche Wijze', kunnen we ertoe besluiten om bijvoorbeeld keuzes uit de Omgevingsvisie (en Programma's) via beleidsregels te koppelen aan het Omgevingsplan. Verordeningen worden gebiedsgericht vertaald en geïntegreerd, zodat er sprake is van overzicht en ontwikkelingen zo soepel mogelijk kunnen plaatsvinden. Een aanvraag rondom een initiatief (Omgevingsvergunning) wordt getoetst aan het Omgevingsplan. Wanneer dit niet passend is, vormt de Omgevingsvisie het afwegingskader. Dit maakt de Omgevingsvisie voor ons tot het belangrijkste instrument van de Omgevingswet.

Relatie Gebiedsprogramma Hoeksche Waard

De urgentie om te komen tot afstemming, samenwerking tussen partijen en het maken van de 'juiste keuzen' is hoog. Daarom zijn naast elkaar meerdere trajecten opgestart. Dit wordt verder gevoed door het toenemende besef van de omvang van de (maatschappelijke) opgaven waarvoor de Hoeksche Waard staat.

Op initiatief van en samen met de provincie wordt gewerkt aan het Gebiedsprogramma Hoeksche Waard. Het Gebiedsprogramma richt zich op een versnelling van (aanstaande en lopende) projecten. De projecten worden geprioriteerd en (voor een deel) van middelen voorzien. Het Gebiedsprogramma draagt daarmee ook bij aan het aanpakken van de opgaven zoals die in deze Gebiedsagenda worden geagendeerd. In de integrale Omgevingsvisie worden de opgaven, in samenhang en op verschillende schaalniveaus uitgewerkt in een visie voor de langere termijn. Hieraan worden uitvoeringsprogramma's gekoppeld, het Gebiedsprogramma is daarvoor een belangrijke basis. De Omgevingsvisie en het Gebiedsprogramma Hoeksche Waard zijn dus nauw verbonden.

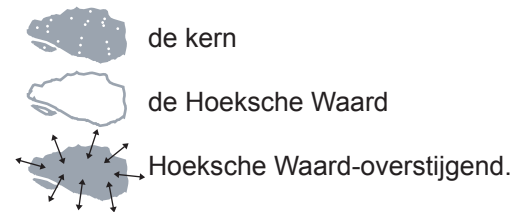
Opzet Gebiedsagenda Hoeksche Waard

De overkoepelende ambitie is het werken aan een vitale, leefbare en aantrekkelijke Hoeksche Waard. Om in het proces naar de Omgevingsvisie hier gericht mee aan de slag te kunnen gaan, wordt een onderscheid gemaakt naar vijf thema's. Deze thema's zijn integraal en omvatten sociale en fysieke componenten. Alleen door de activiteiten in samenhang op te pakken, kan gericht gewerkt worden aan een vitale, leefbare en aantrekkelijke Hoeksche Waard.

De vijf integrale thema's:

1. ■ Vitale dorpen & een sterke actieve samenleving
2. ■ Vitaal economisch klimaat
3. ■ Duurzaam, energieneutraal en klimaatadaptief
4. ■ Bereikbaar, nabij en toegankelijk
5. ■ Sterke, aangename omgevingskwaliteit

Per thema geeft deze gebiedsagenda de centrale opgave voor de Omgevingsvisie, met vervolgens een praktische agendering van activiteiten naar de schaalniveaus:

Telkens wordt het schaalniveau waarop bij dat themacluster het accent ligt, het eerst vermeld. Dit wisselt per thema.

- Gezondheid, veiligheid en milieuaspecten vormen een onmisbare basis voor alle thema's. In het laatste onderdeel 'Omgevingsaspecten' wordt een eerste stap gezet op weg naar een integrale verweving hiervan.

1. Wat speelt er?

De Hoeksche Waard wordt gekenmerkt door actieve kernen, waar mensen omzien naar elkaar en waar innovaties plaatsvinden. Een actieve samenleving is van groot belang voor een vitaal dorp: mensen helpen elkaar, zodat ouderen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. Een belangrijke basis voor vitaliteit is een zo evenwichtig mogelijke bevolkingssamenstelling, evenals betrokkenheid bij en trots op de kern.

Het is aantrekkelijk wonen in de Hoeksche Waard door de (betaalbare) ruimte, de kleinschaligheid, veiligheid en het stedelijk voorzieningenpakket en werkgelegenheid 'om de hoek'. Het lijkt erop dat daardoor eenvoudig voldaan kan worden aan de voorwaarden voor vitaliteit.

Door een samenspel aan factoren is er echter vanaf 2006 over het geheel gezien sprake van een dalende bevolkingssomvang in de Hoeksche Waard. Daarnaast is er sprake van een hoge mate van vergrijzing en ontgroening. Opvallend is dat de bevolkingsontwikkeling varieert per kern. In veel kernen is sinds 2014 weer sprake van groei door een positief migratiesaldo. Deze lijn zou vastgehouden moeten worden. Voor kernen waar de bevolkingsdaling speelt komt de vitaliteit mogelijk in gevaar. De Hoeksche Waard is nog geen 'krimpregio', maar aangewezen als 'anticipatie regio' waarbij het van groot belang is om adequaat in te spelen op trends en kansen. Door de kleiner wordende huishoudens, zal het aantal woningen de komende jaren zeker nog moeten toenemen. Omdat dit niet leidt tot meer inwoners en draagvlak, vormt dit echter onvoldoende stimulans voor het behoud van de vitaliteit van alle kernen.

2. Centrale Opgave 'Vitale dorpen & actieve samenleving'

In het algemeen geldt dat het van belang is dat er een opgaande spiraal op gang komt in het inwonertal van de Hoeksche Waard, leidend tot meer draagvlak voor voorzieningen, meer vrijwilligers en investeringen. Hiervoor zijn kansen genoeg, gezien onze strategische ligging in de Delta, nabij stedelijke gebieden. De Hoeksche Waard is aantrekkelijk voor allerlei doelgroepen, van jonge gezinnen tot senioren. Daarnaast is het van belang dat de mensen die hier wonen, ook graag willen blijven wonen (of als ze verhuizen, ze later willen en kunnen terugkeren). Dit vraagt om aantrekkelijke kernen, een toegesneden woningvoorraad en voorzieningen. Maar wat betekent dat concreet? Voor iedere kern in de Hoeksche Waard leidt dit tot andere aandachts- en actiepunten. Samen met de kernen moet hierop grip gekregen worden.

3. Te agenderen voor de Omgevingsvisie Hoeksche Waard

Het werken aan vitale kernen, vraagt om gelijktijdige uitwerkingen op verschillende schaalniveaus. De geagendeerde onderwerpen op de schaalniveaus hangen nauw samen en kunnen niet los van elkaar én van de activiteiten rondom de andere thema's opgepakt worden. Bij dit themacluster ligt het zwaartepunt in eerste instantie op het kernniveau.

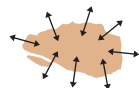
Kernen:

- Breng samen met de bevolking de kracht van de verschillende kernen in beeld via een kerngerichte aanpak. Benoem wat van belang is voor een goed woon- en leefklimaat (fysiek, sociaal en economisch). Maak per kern een agenda met prioriteiten, taakverdeling en mobiliseer/faciliteer.

Hoeksche Waard:

- Werk aan een integrale visie, die laat zien wat een bij de Hoeksche Waard passende ontwikkeling van woon-/leefmilieus is, waarmee ook een meer evenwichtige bevolkingssamenstelling bereikt wordt (waar, welke typen en in welke omvang). Verweef dit met de werkzaamheden rondom de Woonvisie.
- Kom tot een goed bereikbaar basisvoorzieningenpakket per type kern, benoem hierbij de rol van partijen. Ondersteun actief perspectiefrijke clusters. Betrek hierbij zowel commerciële en niet-commerciële voorzieningen.
- Zorg voor goede kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen. Kijk hierbij naar het totaalpakket met een integrale bril: winkels, cultuur, recreatie, sport, onderwijs en zorg.
- Werk aan goede kwaliteit van zorg en ondersteuning, stimuleer participatie, zorg voor elkaar, zelfredzaamheid en (het groeien naar) zelfopererende gebieden. Verweef dit met de kerngerichte aanpak;
- Werk op alle fronten aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat: een aangename leefomgeving, bereikbaar, economische dynamiek, een sociaal vangnet, gemeenschapszin, diverse voorzieningen, leisure.

Hoeksche Waard-overstijgend:

- Bespreek met de omliggende regio's (met name de MRDH) de betekenis die de Hoeksche Waard kan hebben voor de versterking van het vestigingsklimaat en voor het tegemoet komen aan de (stedelijke) woningbehoefte (type woon- en leefmilieus en aantallen).
- Breng voor de grotere regio in beeld vanuit welke delen/wijken 'vestigings' te verwachten zijn en welke type woningen/woonmilieus dan kansrijk zijn. Analyseer wat de betekenis hiervan is voor de Hoeksche Waard, in termen van leefbaarheid, vitaliteit en ruimtelijke kwaliteit;
- Ontwikkel een promotie- en acquisitiestrategie, draag deze uit zowel naar ontwikkelaars, regiopartijen en potentiële inwonersdoelgroepen en bedrijvigheid.

In het traject van de Woonvisie, de Transformatieagenda en de Detailhandelsvisie wordt reeds een deel van deze uitwerkingen opgepakt. In de Omgevingsvisie Hoeksche Waard wordt dit meegenomen en in samenhang op hoofdlijnen uitgewerkt.

1. Wat speelt er?

In de Hoeksche Waard is sprake van actieve bedrijvigheid, een behoorlijk inkomensniveau en relatief weinig werkloosheid. De agrarische sector is van oudsher (beeld)drager van onze economie. Qua werkgelegenheid en aantal vestigingen zijn de handel, zakelijke dienstverlening en industrie sterkere sectoren. De vraag is of hiervoor benoemde demografische trends en economische trends (als schaalvergroting en specialisatie) een bedreiging vormen voor de vitaliteit van het economisch klimaat van de Hoeksche Waard. Als dit zo is, heeft dat ingrijpende gevolgen voor de leefbaarheid, vitaliteit en ruimtelijke kwaliteit.

De Hoeksche Waard is een aantrekkelijke economische vestigingslocatie: er is (betaalbare) ruimte, er zijn goed ontsloten locaties, de arbeidsethos is hoog, met fraaie woon- en leefgebieden en het ligt strategisch ten opzichte van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, Drechtsteden, de Zuidelijkwestelijke Delta en Noordwest-Brabant. Dit maakt het gebied kansrijk voor sectoren die goed gedijen nabij grootstedelijk gebied, zoals de kenniseconomie, ICT, slimme maakindustrie, financiële dienstverlening en handel en transport. Er is in ons gebied sprake van een sterke innovatiekracht rondom doorvoerhandel en veredelingsverkeer, recycling industrie, maritieme maakindustrie en overige (maak)industrie. Uiteraard liggen er kansen voor de (doorontwikkeling in de) agrarische sector (precisie-, regeneratieve-, biobased- en circulaire landbouw) en voor recreatie, toerisme en leisure. Vanuit de stedelijke regio's is grote behoefte aan groene recreatiemogelijkheden nabij. Ook dat vormt een kans. Sleutelfactor hierbij is bereikbaarheid: zowel fysiek als digitaal.

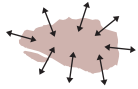
2. Centrale opgave 'Vitaal Economisch Klimaat'

Voor een vitaal economisch klimaat is een sterk economisch profiel, met een krachtige agenda belangrijk. Het moet de mogelijkheden van de Hoeksche Waard tonen en daarmee de betekenis voor de regio's om ons heen. Het is van belang om goed aan te haken op deze omliggende regio's, samen kan ingespeeld worden op de ingrijpende transitie van en in de samenleving. Tegelijkertijd moet ingezet worden op het faciliteren van (bestaande) bedrijvigheid en ondernemerschap in de Hoeksche Waard zelf en gezorgd worden voor een goede spin-off voor de vitaliteit van de kernen.

3. Te agenderen voor de Omgevingsvisie Hoeksche Waard

Het werken aan een vitaal economisch klimaat vraagt om gelijktijdige uitwerkingen op verschillende schaalniveaus. De geagendeerde onderwerpen op de schaalniveaus hangen nauw samen en kunnen niet los van elkaar én van de activiteiten rondom de andere thema's opgepakt worden. Bij dit themacluster ligt het zwaartepunt in eerste instantie op het 'Hoeksche Waard overstijgende' niveau.

Hoeksche Waard overstijgend:

- Ontwikkel in samenhang met de Economische Transformatiemonitor, aansluitend op de Hoeksche identiteit, een integrale visie op de uitwerking van de kansrijke en wenselijke economische (regionale) profilering.
- Zorg voor een verknoping met de krachtige sectoren in de omliggende regio's: kenniseconomie, innovatieve maakindustrie, agrifood, recreatie & toerisme en trends als 'ecologisering van de economie'. Leg het accent bij sectoren die goed gedijen in de nabijheid van de stad.
- Ontwikkel een promotie en acquisitiestrategie en draag uit. Onderwijs & educatie vormt een economische kans en instrument voor profilering.

Hoeksche Waard:

- Onderzoek breed (economisch, ruimtelijk en sociaal) de mogelijkheden om de Hoeksche Waard te ontwikkelen als koploper in het toepassen van innovatieve technieken bij de sterke sectoren in de Hoeksche Waard, zoals veredeling, recycling, (maritieme) maakindustrie en in de duurzame landbouw (regeneratieve-, biobased-, circulaire en precisie-landbouw).
- Stimuleer de kansrijke economische sectoren (volgend uit de Economische Transformatiemonitor). Breng in beeld waar ontwikkelingsmogelijkheden liggen en wat nodig is om dit op gang te brengen.
- Kijk hierbij ook goed naar de sectoren die van belang zijn voor de leefbaarheid in de Hoeksche Waard: zoals zorg, leisure, detailhandel en energievoorziening.

- Onderzoek zorgvuldig de mogelijkheden rondom een toeristische trekker en verblijfsrecreatie in de Hoeksche Waard. Naar type, omvang en mogelijke locaties.
- Werk aan een totaalpakket voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat: goede in- en externe bereikbaarheid, voldoende passende woningen, voorzieningen, goede relatie tussen arbeidsmarkt en onderwijs en een aantrekkelijk landschap.

Kernen:

- Onderzoek wat voor de verschillende kernen in de Hoeksche Waard, de noodzakelijke basisvoorwaarden zijn voor behoud en het tot wasdom komen van economische vitaliteit.
- Breng via een kerngerichte aanpak in beeld wat bewoners en ondernemers belangrijk vinden voor het goed tot bloei kunnen komen van economische dynamiek in kernen, op bedrijventerreinen en in het buitengebied;

In het traject van de Economische Transformatiemonitor wordt een deel van deze activiteiten reeds opgepakt. In de Omgevingsvisie Hoeksche Waard wordt dit meegenomen en in samenhang op hoofdlijnen uitgewerkt. Daarnaast bouwen we voort op de ervaringen van de Hoeksche Waardenmakerij.

1. Wat speelt er?

De opgaven gekoppeld aan duurzaamheid, energieneutraliteit en klimaatbestendigheid zijn actueel en urgent. De energietransitie is gestart en de huidige generatie staat voor de uitdaging om het echt te gaan doen! Daarnaast moeten we leren omgaan met grotere hoeveelheden neerslag die in kortere tijd zal gaan vallen, met meer en langere periodes van droogte en met toenemende hittestress. Doen we dit niet, dan kan dit tot knelpunten leiden voor het dagelijks leven, maar bijvoorbeeld ook voor belangrijke economische sectoren als de landbouw. De landbouw vormt voor de Hoeksche Waard overigens ook een aandachtspunt vanuit waterkwaliteit en –kwantiteit (afvoerregulering).

Het toepassen van het circulaire gedachtengoed (hergebruik en beperken afvalstoffen), het aanpasbaar maken van (grondgebruik van) stad en land aan het veranderende klimaat (klimaatadaptatie) en de energietransitie gaat niet vanzelf. Er is nog veel te winnen. De Hoeksche Waard is met de Energievisie 2016 de uitdaging aan gegaan om in 2040 energieneutraal te zijn. Dat wil zeggen dat in 2040 de energie die we de Hoeksche Waard verbruiken ook lokaal duurzaam opwekken.

Deze ambitie en opgaven vormen een grote kans: economisch en vanuit het oogpunt van profilering. De Hoeksche Waard heeft genoeg troeven in handen om te excelleren: voldoende water rondom, wind en ruimte, een pioniers- en innovatiementaliteit en de nabijheid van stedelijke- /industriegebieden (afnemer energie en innovatiekennis). De Rijnmondregio heeft de 'ecologisering van de economie' als een strategisch thema benoemd.

2. Centrale Opgaven 'Duurzaam, energie, klimaat'

De centrale opgave is het in gang zetten van onderzoek, activiteiten en (pilot) projecten gericht op een energieneutrale Hoeksche Waard in 2040: besparen, opwekken en gebruiken van duurzame energie. Daarnaast moet activiteiten en initiatieven gestimuleerd en gefaciliteerd worden die leiden tot een zo circulair en klimaatbestendig mogelijke Hoeksche Waard.

3. Te agenderen voor de Omgevingsvisie Hoeksche Waard

Het werken aan een duurzame, energieneutrale en klimaatadaptieve Hoeksche Waard vraagt om gelijktijdige uitwerkingen op verschillende schaalniveaus. De geagendeerde onderwerpen op de schaalniveaus hangen nauw samen en kunnen niet los van elkaar én van de activiteiten rondom de andere thema's opgepakt worden. Bij dit themacluster ligt het zwaartepunt in eerste instantie op het niveau van de Hoeksche Waard als geheel.

Hoeksche Waard

- Onderzoek wat deze meervoudige opgave (duurzaamheid, energie, klimaat) in samenhang concreet betekent voor de Hoeksche Waard: kwantitatief, kwalitatief en wat de ruimtelijke implicaties zijn. Verricht bijvoorbeeld een klimaatstresstest;
- Maak een kansenskaart voor duurzame energie (zon, wind, water, geo/bodem, water, overgang zoet/zout water);
- Breng de (haalbare) mogelijkheden voor energiebesparing in beeld, van bestaand en nieuw grondgebruik en van bestaande en nieuwe bebouwing;
- Maak een kansenskaart voor klimaatadaptief grondgebruik. Het gaat dan bijvoorbeeld om andere teelten, peilbeheer, wijze van bouwen, een beter functionerend watersysteem, maar ook over educatie en gedrag;
- Inspireer, mobiliseer en nodig uit tot passende initiatieven rondom duurzaamheid, energieneutraliteit en klimaatbestendigheid en faciliteer initiatiefnemers.

Kernen

- Inventariseer als onderdeel van de kerngerichte aanpak lokale mogelijkheden en initiatieven voor duurzame energieopwekking, energiebesparing en klimaatadaptatie.

Hoeksche Waard overstijgend

- Breng met overheden, bedrijven en kennisinstututen de noodzaak en kansen rondom klimaatadaptatie in beeld, zowel in het bebouwd gebied als in het buitengebied;
- Onderzoek samen de technische en ruimtelijke mogelijkheden van energiebesparing en klimaatadaptatie;
- Draag de verworven innovatie- en praktijkkennis uit. Versterk met deze voorbeeldfunctie de profilering van de Hoeksche Waard.

Onderzoek acties gericht op een energieneutrale Hoeksche Waard, worden reeds in gang gezet vanuit de Energievisie. In de Omgevingsvisie worden deze integraal ingebed. Activiteiten moeten plaatsvinden vanuit zowel sociale-, ruimtelijke- en economische invalshoek en gericht zijn op een vitale, leefbare Hoeksche Waard met een aantrekkelijke omgevingskwaliteit.

1. Wat speelt er?

Een goede bereikbaarheid is onmisbaar voor een vitale, leefbare Hoeksche Waard met ruimtelijke kwaliteit. Maar wat is 'een goede bereikbaarheid'? Op dit moment is de gevoelde bereikbaarheid matig, door de beperkte verbindingen van en naar het eiland, zowel voor de auto als het openbaar vervoer. De tolsituatie en aanwezigheid van een pont werken niet bevorderlijk. Dit maakt dat de Hoeksche Waard niet bij iedereen op het netvlies staat, wanneer gezocht wordt naar een nieuwe woon-, werk-, of onderneemlocatie. Dit kan remmend werken op de dynamiek en heeft zijn weerslag op de vitaliteit en leefbaarheid van de (kernen in de) Hoeksche Waard. Een goede verbinding met de Metropoolregio Rotterdam - Den Haag is dus van groot belang.

Een teruglopend voorzieningenniveau in (kleine) kernen en de toenemende vergrijzing, vragen ook om aandacht voor de interne bereikbaarheid binnen de Hoeksche Waard. Voor de verschillende vervoerswijzen en ook voor doelgroepenvervoer. Begrippen als bereikbaar, nabijheid en toegankelijkheid zouden in een modern jasje gestoken moeten worden met het oog op de demografische en economische trends, waarbij ook de technische innovaties een belangrijke rol spelen zoals de e-bike. Veiligheid (op smalle dijkwegen) blijft voor de Hoeksche Waard een belangrijk aandachtspunt.

Externe factoren spelen een grote rol: de gewijzigde rijkswegenstructuur (de A4) heeft geleid tot zowel een verslechterde interne als van de externe bereikbaarheid (van/naar Goeree Overflakkee). Het leidt tot sluipverkeer en overbelasting van lokale wegen. Anderzijds biedt deze ontwikkeling ook kansen voor de profilering en

economische vitaliteit van de Hoeksche Waard. Prioriteit heeft een afronding van het rijkswegennet op een wijze waarmee knelpunten opgelost worden én werk-met-werk gemaakt wordt om de ontsluiting van de Hoeksche Waard te verbeteren.

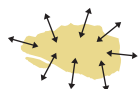
2. Centrale Opgaven 'bereikbaar, nabij, toegankelijk'

Er ligt een meervoudige opgave voor de Hoeksche Waard om de externe- en de interne bereikbaarheid te vergroten voor de verschillende vervoerswijzen en voor alle doelgroepen. Daarnaast is het van belang, dat door goede (locatie)keuzes nieuwe bereikbaarheids- en veiligheidsknelpunten worden voorkomen en hierbij voorgesorteerd wordt op demografische en economische trends.

3. Te agenderen voor de omgevingsvisie Hoeksche Waard

Het werken aan de bereikbaarheid van en in de Hoeksche Waard vraagt om uitwerkingen op verschillende schaalniveaus. De geagendeerde onderwerpen op de schaalniveaus hangen nauw samen en kunnen niet los van elkaar én van de activiteiten rondom de andere thema's opgepakt worden. Bij dit themacluster ligt het zwaartepunt in eerste instantie op het 'Hoeksche Waard overstijgende' niveau.

Hoeksche Waard overstijgend:

- Breng vanuit de koers voor een vitale, leefbare Hoeksche Waard in beeld waar en waarom de bereikbaarheid knelt;
- Onderzoek de realistische mogelijkheden om de bereikbaarheid te verbeteren. Bekijk de interne- en externe bereikbaarheidsopgave in samenhang. Betrek hierbij de mogelijke ontwikkelingen voortvloeiend uit de andere thema's.
- Kijk hierbij verder dan alleen het autoverkeer en fysieke infrastructuur, betrek openbaar vervoer, e-bike, de tolsituatie, de pontverbindingen, bruggen en digitale infrastructuur;
- Maak het belang voor het verbeteren van de bereikbaarheid ook voor omliggende regio's duidelijk, zoals door haar ligging op de corridor Rotterdam-Antwerpen.
- Optimaliseer het fietspadennet, zowel in het gebied als de aanhaking met omliggende regio's ('Hollandse banen').

- Onderzoek de consequenties voor de infrastructuur en de inrichting van de openbare ruimte met het oog op de toenemende vergrijzing. Denk aan rollatorgebruik, e-bikes, belang van nabijheid en ook hulpdiensten;
- Werk aan ruimtelijke-, sociale en economische voorwaarden, gericht op (auto)mobiliteitsbeperking en duurzame mobiliteit.

Kernen:

- Breng als onderdeel van de kerngerichte aanpak, de ervaren (lokale) knelpunten rondom toegankelijkheid en veiligheid in beeld. Benoem samen haalbare, concrete oplossingsrichtingen.
- Werk als onderdeel van de kerngerichte aanpak aan het versterken van de sociale infrastructuur. Faciliteer voorzieningen zoals een 'digitaal dorpsplein' en een 'vrijwilligers vacaturebank', waardoor mensen elkaar kunnen vinden en ook daadwerkelijk (kunnen) helpen.

Hoeksche Waard:

- Versterk de interne bereikbaarheid door ontwikkeling van een hoofdstructuur (de 'vorkenstructuur'), die ondersteunend is aan het zo optimaal mogelijk kunnen functioneren als één samenhangend 'dagelijks functioneel systeem';
- Ontwikkel een methodiek om tot goede locatiekeuzen te kunnen komen rondom nieuwe woon-, werk-, leisure- en recreatieve ontwikkelingen. Het ontstaan van nieuwe knelpunten kan hiermee voorkomen worden;
- Verbeter de digitale infrastructuur op het eiland en zorg voor een optimale aanhaking op de omgeving;

1. Wat speelt er?

De Hoeksche Waard heeft sterke landschappelijke kwaliteiten. Als uniek authentiek, open Hollands agrarisch polderlandschap en als onderdeel van de Hollandse Delta. Deze kwaliteiten komen tot uitdrukking in de erkenning als Nationaal Landschap een aantal jaren geleden. Als Hoeksche Waard hebben we hier zeker de vruchten van geplukt, met name in de vorm van investeringen in het landschap, zoals in de krekensstructuur. De verkiezing als onderdeel van Nationaal Park van Wereldklasse 'NL Delta Haringvliet-Biesbosch' in 2016, is wederom een onderstreping van de landschappelijke-, ecologische en recreatieve kwaliteiten van ons gebied.

Deze kwaliteiten moeten we koesteren en zo mogelijk verder versterken. Maar dit betekent niet dat de Hoeksche Waard 'op slot zit'. Juist niet. De kwaliteiten en erkenning daarvan, biedt kansen voor profilering en voor (zorgvuldige) investeringen op het gebied van toerisme/recreatie en in de vorm van onderscheidende woon-/werkmilieus.

In het verleden is gekoppeld aan de status van Nationaal Landschap een sturingsmechanisme ontwikkeld gericht op behoud en bescherming van de kernkwaliteiten 'openheid, dijken en krekens'. Dit werkt in de praktijk niet stimulerend voor initiatieven, die wel noodzakelijk zijn voor de vitaliteit en leefbaarheid van en in de Hoeksche Waard.

De landschappelijke kwaliteiten zijn een deel van de kracht van de Hoeksche Waard. De ligging ten opzichte van de Zuidelijkwestelijke Delta en de Metropool regio Rotterdam - Den Haag is ook onderdeel van die kracht en dit maakt de Hoeksche Waard aantrekkelijk voor (groene) woon-, werk- en recreatiemilieus.

De uitdaging is om 'wenselijke' investeringen en initiatieven op gang te brengen en deze zo in te passen dat het goed is voor het gebied en de mensen in het gebied. Dynamiek moet dus op Hoeksche wijze plaatsvinden, gericht op een vitale, leefbare en aantrekkelijke Hoeksche Waard.

2. Centrale opgave 'Sterke en aangename omgevingskwaliteit'

De opgave is om een inspirerende en gedragen methodiek te ontwikkelen, die initiatieven losmaakt, op een goede wijze verder brengt én die ertoe leidt dat kwaliteiten versterkt worden door dynamiek.

3. Te agenderen voor de Omgevingsvisie Hoeksche Waard

Werken aan een sterke omgevingskwaliteit, vraagt om een gelijktijdige uitwerking op verschillende schaalniveaus. De geagendeerde onderwerpen op de schaalniveaus hangen nauw samen en kunnen niet los van elkaar én niet los van de activiteiten rondom de andere thema's opgepakt worden.

Kernen

- Krijg via een kerngerichte aanpak grip op de kwaliteit en identiteit van dorpen/gebieden en op acties/kansen ter versterking. Neem dit mee in de agenda per kern, met taakverdeling, prioriteer en mobiliseer/faciliteer.

Hoeksche Waard

- Duidt de kenmerkende identiteitsdragers. Kom zonodig tot deelgebieden. Duidt (per gebied) de belevingswaarde in een beperkt aantal inspirerende uitgangspunten;
- Benoem per gebied de afweegbare ontwikkelingen naar effecten en beleving;
Kom tot een methodiek 'Hoeksche Wijze', samen met het Pact van de Waard, het Pact van mijn Hart, het Maatschappelijk Middenveld, het Kwaliteitsteam Hoeksche Waard.

Hoeksche Waard overstijgend

- Zorg dat de aantrekkelijke omgevingskwaliteit en de kansen die dit biedt voor groene woon-, werk- en recreatiegebieden, onderdeel uitmaken van een actieve profilering en positionering van de Hoeksche Waard in de grotere regio.

1. Wat speelt er?

In de Omgevingsvisie worden sociale, economische en ruimtelijke aspecten meegenomen. De Omgevingsvisie wordt echt integraal. Belangrijk voor de leefbaarheid en vitaliteit van de Hoeksche Waard, is dat minimaal aan basiswaarden wordt voldaan rondom aspecten als een gezonde leefomgeving, veiligheid en diverse milieuaspecten. Soms is een hoger ambitieniveau wenselijk, zoals hogere of lagere geluidsnormen. Of soms blijkt de door bewoners beleefde situatie van deze basiswaarden lager te zijn dan de werkelijke (meetbare) kwaliteit (conform wettelijke kaders).

Al deze situaties kunnen vragen om specifiek handelen of bepaalde maatregelen. Waarbij het natuurlijk de vraag is of we als partijen in de Hoeksche Waard hiertoe daadwerkelijk de mogelijkheden hebben, of dat het speelt op een hoger schaalniveau? In die situatie zijn wellicht op het niveau van de Hoeksche Waard/kernen, compenserende maatregelen aan de orde, waartoe we als gebiedspartijen wel aan de knoppen kunnen draaien.

Naast het benoemen van ambities en acties, is ook de vraag van belang of het vaststellen van omgevingswaarden aan de orde is voor de verschillende omgevingsaspecten. Dit dienen we uiteindelijk te borgen in het Omgevingsplan Hoeksche Waard in combinatie met een Programma voor het verbeteren van de situatie.

Als onderdeel van het traject voor de Omgevingsvisie gaan we onder andere met al deze vragen rondom de omgevingsaspecten aan de slag. Dit doen we vanuit (het dichterbij brengen van) de integrale centrale koers voor de Hoeksche Waard en gericht op het werken aan de opgavenclusters zoals deze bij de thema's omschreven zijn. Dit doen we in samenwerking met partijen als de Dienst Gezondheid & Jeugd, Veiligheidsregio, Omgevingsdienst Zuid-Holland-Zuid en het Waterschap.

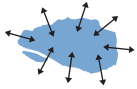
Het is van groot belang dat alle omgevingsaspecten in samenhang worden bekeken, zowel de feitelijke situatie als de door bewoners en ondernemers ervaren situatie. De integraliteit en verweving met de thema's maakt dit tot een nieuwe uitdaging. Voor de afzonderlijke omgevingsaspecten is uiteraard al veel onderzocht. De integrale verweving betekent zowel een methodische, een (technische en digitale) onderzoeksopgave als een procesopgave. De komende periode gaan we hiermee met betrokken partijen aan de slag, zodat de (eerste) resultaten en inzichten meegenomen kunnen worden in de Omgevingsvisie Hoeksche Waard.

2. Centrale opgave 'Omgevingsaspecten'

In de Omgevingsvisie moeten de 'omgevingsaspecten' integraal verweven worden. Deze vormen de onderlegger voor het werken aan de koers en de (inhoudelijke) opgaven. Om dit adequaat te kunnen doen, is het noodzakelijk om samen met de uitvoeringsdiensten een toegesneden, integrale aanpak te ontwikkelen.

3. Te agenderen voor de Omgevingsvisie

Het integraal verweven van omgevingsaspecten, met het beleid en activiteiten rondom de leefomgeving, vraagt om een aanpak op meerdere schaalniveaus. Dit hangt nauw samen en kan niet los de ambities en activiteiten rondom de vijf themaclusters opgepakt worden. In deze eerste fase ligt het zwaartepunt in bij proces en methodiek, bij het in beeld brengen van aanwezige informatie en daadwerkelijke informatiebehoefte en op het Hoeksche Waard overstijgende niveau.

Hoeksche Waard overstijgend

- Breng samen met de uitvoeringsdiensten in beeld welke gegevens noodzakelijk zijn om met het voorgaande aan de slag te gaan en breng ze samen.
Richt met elkaar een goed proces in rondom het duiden van opgaven, ambities en (realistische) keuzen. De 'uitvoeringsdiensten' zijn de specialisten, samen moet onderzoek en keuzevoorbereiding plaatsvinden.
- Ontwikkel een systematiek om keuzen zo gebiedsgericht mogelijk te maken.

Hoeksche Waard

- Kom tot een gebiedstypologie voor het benoemen van ambities en maatregelen rondom omgevingsaspecten.
- Benoem of het vaststellen van omgevingswaarden voor de Hoeksche Waard passend en haalbaar is met het oog op de beoogde sturingsfilosofie.

Kernen

- Breng de door de bewoners ervaren omgevingskwaliteit in beeld via de kerngerichte aanpak.
- Inventariseer welke omgevingsaspecten prioriteit hebben voor de betreffende kernen en krijg grip op de vraag of de (ervaren) kwaliteit verbeterd kan worden.

Werk daarbij gestructureerd, maak bijvoorbeeld onderscheid in typen omgevingsaspecten:

- Harde milieuaspecten: geluid, bodemkwaliteit, lucht, veiligheid
- Traditionele omgevingskwaliteiten: water, cultuurhistorie, natuur
- Duurzame energie
- Gezondheid

Uit eerste verkennende inventarisaties volgen enkele globale aandachts-/agenda-punten voor de gezamenlijke uitwerking in het vervolg. Het is belangrijk dat aangesloten wordt bij het karakter en de ontstaansgeschiedenis van het gebied: geomorfologie, bodem en hoogte zijn daarbij relevante factoren.

Harde milieuaspecten

Eerste globale aandachtspunten voor de Omgevingsvisie voor de 'harde milieuaspecten' (geluid, luchtkwaliteit, externe veiligheid en bedrijfsgerelateerde milieuaspecten) zijn:

- Bedrijventerreinen buiten de Hoeksche Waard hebben invloed op de functionele mogelijkheden en de (ervaren) kwaliteit van de leefomgeving;
- Veiligheid rondom aanrijroutes en het op een goede manier mogelijk maken dat ouderen langer thuis kunnen blijven wonen, moet integraal onderdeel zijn van de omgevingsvisie.
- Gezoneerde industrieterreinen vormen een belemmering voor ontwikkelingen;
- Voor luchtkwaliteit moet aan wettelijke normen worden voldaan. In de Omgevingsvisie kan bepaald worden of vanuit gezondheid voldaan zou kunnen worden aan lagere normen.

Gezondheid

Gezondheid en ruimte hebben een sterke invloed op elkaar. In de omgevingsvisie kunnen keuzes gemaakt worden die de gezondheid van inwoners beschermen en bevorderen (preventie). Eerste aandachtspunten vanuit 'gezondheid' voor de Omgevingsvisie:

- Het creëren van een beweegvriendelijke, groene en veilige leefomgeving voor alle leeftijdsgroepen.
- Het betrekken van de inzichten die de onderzoeken van de Dienst Gezondheid en Jeugd bieden rondom de beleving van de ruimte.

Agendapunten gerelateerd aan de omgevingsaspecten 'duurzame energie' en 'traditionele omgevingskwaliteit' zijn bij de themaclusters hiervoor benoemd.

Deze Gebiedsagenda Hoeksche Waard vormt de basis voor de Omgevingsvisie Hoeksche Waard, waarmee we de komende periode aan de slag gaan. De themaclusters benoemen de inhoudelijke opgaven waarvoor we aan de lat staan en welke activiteiten daarvoor op hoofdlijnen verricht zouden moeten worden, op de schaalniveaus in samenhang.

In het eerste onderdeel van deze Gebiedsagenda zijn de contouren, het doel en de opzet van de Omgevingsvisie geschetst, samen met enkele uitgangspunten voor het proces en de sturingsfilosofie.

Het is van belang dat de Omgevingsvisie aansluit op maatschappelijke opgaven en behoeften in en van de Hoeksche Waard. Het goed en aangenaam kunnen wonen, leven, ondernemen en verpozen staat immers centraal: een vitale, leefbare en aantrekkelijke Hoeksche Waard. Daarom en omdat de meerderheid van de investeringen door partijen uit de samenleving plaatsvindt- vormt de kerngerichte aanpak een belangrijk pijler van het vervolgproces.

Het benoemen van de centrale koers in de Omgevingsvisie met de activiteiten per thema/gebied en vervolgens ook de daadwerkelijke uitvoering zal samen met bewoners, ondernemers, andere gebiedspartijen Colleges en de Gemeenteraden plaatsvinden. Gedacht wordt aan het samen opstellen van een agenda per kern met opgaven, prioriteiten, acties en een rol-/taakverdeling op hoofdlijnen.

De Omgevingsvisie heeft een belangrijke functie voor het op gang brengen van initiatieven, voor het afwegen ervan (wanneer ze niet passen binnen het Omgevingsplan) en stuurt daarmee ook op de kwaliteit van de inpassing. Daarnaast vormt ze de leidraad voor het handelen van de overheid, de kapstok voor gebiedsgerichte en thematische uitwerkingen en de basis voor het Omgevingsplan. Dit geheel maakt dat we de Omgevingsvisie zien als het belangrijkste instrument van de nieuwe Omgevingswet.

Aan het proces rondom de Omgevingsvisie geven we zorgvuldig invulling, samen met de verschillende gebieds- en regiopartijen. De verwachting is dat de Omgevingsvisie Hoeksche Waard medio 2019 gereed zal zijn, voorafgaand aan het van kracht worden van de Omgevingswet.